

KOMÜNALİST KARAR ANI

Murray Bookchin

*İnsan gelişiminin birkaç kesişen yolu
arasından bizim seçeceğimiz yol,
gelecek yüzyıllar için türümüzün
geleceğini pekala belirleyebilir.*

Yirmibirinci yüzyılın tarihin en radikal mi yoksa en gerici dönemi mi olacağı –veya yalnızca sönük bir sıradanlığın gri bir çağına mı dönüşeceği– büyük ölçüde toplumsal hareketin türüne ve toplumsal radikallerin devrimci çağın son iki yüzyılı boyunca birikmiş olan teorik, örgütsel ve politik zenginliğin içinden yaratacakları programa bağlı olacaktır. İnsan gelişiminin birkaç kesişen yolu arasından bizim seçeceğimiz yol, gelecek yüzyıllar için türümüzün geleceğini pekala belirleyebilir. Bu irrasyonel toplum bizleri nükleer ve biyolojik silahlarla tehlikeye atarken, bütün insan çabasının harabeye çevrileceği bir sona ulaşma olasılığını dahi ihmal edemeyiz. Askeri-endüstriyel kompleksin tasarladığı süper ayrıntılı teknik planları düşündüğümüzde, insan türünün kendini imhası, bin yıl dönümünde, kitle medyasının kurguladığı fütüristik senaryolara dahil edilmek zorundadır.

İronik bir şekilde, aynı zamanda insan yaratıcılığının, teknolojinin ve hayal gücünün de sıra dışı başarılar üretme ve bizleri Charles Fourier gibi hayalciler ve Karl Marks ve Peter Kropotkin gibi toplumsal teorisyenler¹ tarafından düşünülen en dramatik ve özgürleştirici vizyonların kat kat ötesine geçen bir özgürlük derecesini mümkün kılacak toplumlarla donatma kapasitesine sahip olduğu bir çağda yaşıyoruz. Postmodern çağın birçok düşünürü bilim ve teknolojiyi, kimi disiplinlerin insanlığa maddenin ve

yaşamın en gizli sırlarının böylesine muazzam bir bilgisini vermesine veya türümüze gerçekliğin tüm önemli özelliklerini düzenleme ve insanın ve diğer canlıların refahını geliştirme olanağı sağlamasına rağmen, aptalca, insan mutluluğunun asıl tehditkari olarak mimlediler.

Bu nedenle, ya anlamsız olayların bayağı bir şekilde birbirini takibinin gerçek ilerlemenin yerini aldığı korkunç bir “tarihin sonu”na doğru giden bir yolu takip etme ya da insanlığın rasyonel bir dünyaya doğru gerçekten ilerlediği, gerçek tarihin yapılmasına doğru giden bir yolda harekete devam etme durumundayız. Muhtemelen felakete yol açacak nükleer kayıtsızlığı da içeren yüzkızartıcı bir tarihi son ile tarihin estetik olarak büyük bir hünerle yaratılmış bir ortamda özgür ve maddi bolluk içindeki bir toplumda gerçekleşmesi arasında bir seçim yapma durumundayız.

Yönetici sınıfın (ki bu, burjuvazidir) birbirleri üzerinde hegemonya sağlamak için rekabet eden girişimlerinin teknolojik mucizeler geliştiriyor olmasına rağmen, bugünkü toplumda var olan “doğa hayaleti” doğayı rehin olmaktan hiç de kurtarmaz. Bizim bir tür olarak, insanlık durumunda ve insan dışındaki doğal dünyada şaşırtıcı nesnel ilerlemeler ve gelişmeler – özgür ve rasyonel bir toplumu gerçekleştirebilecek ilerlemeler – sağlayacak araçları üretebilme kapasitemizin tamamen elimizde olduğu bir zamanda, bizi fiziksel olarak kesinlikle kurban edebilecek toplumsal kuvvetlerin şiddetli saldırılarının önünde ahlaki açıdan neredeyse savunmasız halde durmaktayız. Gelecek hakkındaki tahminler anlaşılabilir şekilde çok kırılgan ve haklı olarak güven içermemektedir. Kapitalist toplumsal ilişkiler insan zihnine daha önce olmadığı kadar derin bir şekilde yerleşirken ve kültür dehşete düşürecek düzeyde hemen hemen bir yok olma noktasına doğru gerilerken kötümserlik çok yaygın hale gelmiştir. Günümüzdeki insanların çoğu açısından, 1917-18 Rus Devrimi ve 1939’daki İspanya İç Savaşı’nın sonu arasındaki yirmi yıllık

¹ Bu kısaltılmış listeye daha az bilinen isimleri memnuniyetle ekleyebilirim, fakat özellikle aklıma gelen birini seçmeyi çok fazla istiyorum: Sol Sosyalist Devrimci Partinin cesaretli lideri, Maria Spiridonova. Destekçileri 1917-18’deki Rus halkı için uygulanabilir bir devrimci program önerisi yapmakta hemen hemen yalnızdılar. Politik anlayışlarını yürürlüğe koymadaki hataları ve Bolşeviklerinkileri ile değiştirmeleri (onlarla başlangıçta ilk Sovyet yönetimine katıldılar) yalnızca onların yenilgilerine değil aynı zamanda takip eden yüzyıldaki devrimci hareketlerin de feci hatalarına yol açtı.

dönemde varolan umut ve çok radikal inançlar neredeyse safça görülmektedir.

Yine de bizim daha iyi bir toplum yaratma kararımız ve bunu yapmak için seçeceğimiz yol, herhangi bir ilahın, daha kötüsü mistik bir “doğa gücünün” veya karizmatik bir liderin yardımı olmaksızın *bizim kendimizden* gelmek zorundadır. Eğer daha iyi bir geleceğe doğru olan yolu seçiyorsak, seçimimiz bizim geçmişin önemli derslerini öğrenme ve geleceğin gerçek ümitlerini ayırt edebilme kabiliyetimizin –ve yalnızca *bizimkilerin*- sonucu olmak zorundadır. Biz hurafelerin kasvetli cehenneminden veya absürd bir şekilde akademinin dağ yamacı vadilerinden uyandırılan hayaletimsi sapıklıklara değil, en insani yanımızı oluşturan yenilikçi niteliklere ve insanlığın toplumsal patolojilerle bilinçlilik ve akıl içinde kendini

gerçekleştirmesini geri planda bırakan rasgele olaylara karşı koyan, doğal ve toplumsal gelişmeleri açıklayan *temel* özelliklere başvurmak zorunda olacağız. Tarihin neredeyse *her şeyi*, en azından maddi bir dünyayı, mümkün olduğu bir noktaya getirmesiyle –ve insanın hayal gücüyle üretilen mistik ve dinsel öğelerin ideolojik olarak içine sızmış olduğu bir geçmişi geride bırakmasıyla– biz insanlığın daha önce asla karşılaşmadığı yeni bir mücadele ile karşılaşacağız. Kendi dünyamızı bilinçli bir şekilde kendimiz yaratmak zorundayız. Absürd şeytani fantezilere, akıldan yoksun geleneklere ve korkutucu önyargılara göre değil, fakat *akıl, düşüncenin ve diyalogun* esaslarına göre.

Bugünkü Kapitalizmi Anlamak

Seçimimizde hangi faktörler belirleyici olmalıdır? Öncelikle, bugünün devrimcilerinin elinde olan toplumsal ve politik deneyimlerin yoğun birikimi bu seçimde çok büyük önem taşımaktadır. Bu bilgi deposu layıkıyla ele alındığında bizden öncekilerin yapmış oldukları korkunç hatalardan kaçınmak ve insanlığı geçmişteki başarısız devrimlerin korkunç belalarından kurtarmak için kullanılabilir. Bir diğer eşdeğer önemdeki vazgeçilmez faktör ise, ortaya çıkan radikal bir hareketi varolan toplumsal koşulların ötesine insanlığın tamamen özgürleşmesini besleye-

cek bir geleceğe fırlatmak için gerekli aracı sağlayacak, düşünce tarihi tarafından yaratılan yeni bir teorik sıçrama tahtası olasılığıdır.

Ama her şeyden önce karşılaştığımız problemlerin çerçevesinin tamamen farkında olmak zorundayız. Hüküm süren kapitalist düzenin gelişmesi içinde *nerede* olduğumuzu tam bir netlik içinde anlamak zorundayız ve *ortaya çıkan* toplumsal problemleri kavrama ve yeni bir hareketin programında dikkati bunlara yöneltme ihtiyacı duyuyoruz. Kapitalizm hiç kuşkusuz tarihte ortaya çıkan toplumların en dinamikidir. Tanımı gereği, kesinlikle, nesnelere *daima* satılmak ve kârı artırmak için üretildiği, insan ilişkilerinin büyük bir çoğunluğuna aracılık eden bir meta değişim sistemi olarak kalır. Yine de kapitalizm aynı zamanda büyük ölçüde mutasyona uğrayabilen, giri-

Kendi dünyamızı bilinçli bir şekilde kendimiz yaratmak zorundayız. Absürd şeytani fantezilere, akıldan yoksun geleneklere ve korkutucu önyargılara göre değil, fakat aklın, düşüncenin ve diyalogun esaslarına göre.

şimin rakipleri aleyhine bir yolla büyümeyi başaramazsa ölmek zorunda kalacağı acımasız bir noktaya doğru sürekli ilerleyen bir sistemdir. Bu nedenle “büyüme” ve sürekli değişim kapitalist yaşam varoluşunun en önemli kurallarıdır. Bunun anlamı ise kapitalizmin yalnızca bir form içinde sürekli olarak asla kalmadığıdır; o onun temel toplumsal ilişkilerinden ortaya çıkan kurumları *daima* dönüştürmek zorundadır.

Kapitalizm her ne kadar yalnızca geçtiğimiz bir kaç yüzyıl içinde baskın bir toplum haline geldiyse de, o daha önceki toplumların çevresinde uzun süre var oldu: şehirler ve imparatorluklar arasındaki ticarete büyük ölçüde ticari bir formda; tüm Avrupa Ortaçağı boyunca bir zanaat formunda; bizim kendi zamanımızda muazzam endüstriyel bir formda; ve eğer son dönemdeki kâhinlere inanacaksak gelecek dönemler için enformasyonel bir formda. O yalnızca yeni teknolojiler yaratmadı, ayrıca küçük dükkan, fabrika, devasa imalathane, endüstriyel ve ticari kompleks gibi büyük çeşitlilik gösteren ekonomik ve toplumsal yapılar da yarattı. İzole olmuş çiftçi ailesi ve tamamen unutulmaya terk edilen daha da önceki bir dönemin küçük zanaatkarı nasıl ortadan kalkmadıysa Endüstri Devrimi kapitalizmi de tabii ki tamamen ortadan kalkmadı. Geçmişin çoğu *daima* bugüne dahil edilir; şüphesiz, Marks’ın uyardığı gibi, “saf

kapitalizm” yoktur ve kapitalizmin daha önceki formlarından hiçbirisi radikal olarak yeni toplumsal ilişkiler yerleştirilene ve ezici ölçüde baskın oluncaya dek tamamen yok olmaz. Fakat bugün kapitalizm varoşlara ve kırsal bölgelere ulaştı ve belki bir gün gezegenimizin ötesine ulaşabilir. O yalnızca yeni gereksinimler yaratacak ve besleyecek yeni ürünler yaratmadı, sonuçları itibarıyla sistemin yeni destekçilerini ve bazen de muhaliflerini de yükselten yeni toplumsal ve kültürel sorunlar yarattı.

Kapitalizmin bugün en dikkat çekici niteliklerinden birisinin Batı dünyasında çok basitleştirilmiş olan, Marks ve Engels’in *Komünist Manifesto*’da “olgun kapitalizmde (biz gerçekte neyin “olgun”, “geç” veya “ölüme yakın” kapitalizm olduğunu hâlâ belirlemek zorundayız) baskın olacağını önceden öngördükleri iki sınıflı yapının – burjuvazi ve proleterya – yeni bir biçim verilme süreci altında olmasıdır. Ücretli iş ve sermaye arasındaki çatışma hiçbir şekilde ortadan kalkmamasına rağmen geçmişte sahip olduğu herşeyi-kapsayan öneminden yoksundur. Marks’ın beklentilerinin tersine, endüstriyel işçi sınıfı sayısal olarak küçülmekte ve sürekli bir sınıf olarak geleneksel kimliğini yitirmektedir. Günümüz kültürü, toplumsal ilişkiler, şehrin karakteri, üretim biçimleri, tarım ve ulaşım, sendikalistlerin ve Marksistlerin üzerlerinde yoğun bir şekilde odaklandıkları geleneksel proleteryanı, mentalitesi bile şaşırtıcı biçimde büyük ölçüde burjuva olan bir küçük-burjuva tabakası olarak yeniden oluşturdu. Üretim hattının mavi yakalı endüstri proleteryanının yerini fabrika içindeki otomatik araçlar ve genelde birkaç beyaz yakalı makine kullanıcısı ve bilgisayarlar tarafından işletilen üretimin minyatürleştirilmiş araçları aldı.

Aynı şekilde ele aldığımızda, geleneksel proleteryanın yaşam standartları büyük ölçüde değişti. Bir veya iki kuşak içinde yoksulluk sınırından maddi zenginliğin görece olarak yüksek olduğu bir noktaya yükseldiler. Daha önceki çelik, otomobil ve kömür madeni işçilerinin hiçbir proleter sınıf kimliğine sahip olmayan çocukları ve torunları arasında, yeni bir sınıf statüsünün simgesi olarak, lise diplomasının yerini üniversite eğitimi aldı. Birleşik Devletler’de bir zamanların uzlaşmaz olan sınıf çıkarları, kendi evlerine, bahçelerine ve kırsal yaz dinlencelerine sahip olanların miktarındaki yüksek artış yanında Amerikan ailelerinin yüzde 50’ sinin hisse senedi ve

Hiyerarşinin karakteristiği olan statü farklılıkları sınıf farklılıkları ile birleşme eğilimindedir ve halkın gözünde sık sık etnik, ulusal ve cinsiyet farklılıklarının sınıf farklılıklarına baskın çıktığı, daha fazla bir her şeyi-kapsayan kapitalist dünya ortaya çıkmaktadır.

bono sahibi oldukları bir noktaya yöneldi.

Bu değişiklikler göz önüne alındığında, geleneksel mavi yakalı işçi ve geçmişin radikal posterlerindeki gerilmiş kaslı kolunda kemikkıran bir çekiçle çalışırken resmedilen sert erkek ve kadının yerini kibar, “çalışan orta sınıf” olarak adlandırılanlar almıştır. Tarihi anlamı içinde geleneksel “dünyanın tüm işçileri, birleşin!” haykırışı giderek daha fazla anlamsızlaşmaktadır. Marks’ın *Komünist Manifesto*’da harekete geçirmeye çalıştığı proleteryanın sınıf bilinci sürekli olarak kanamaktadır ve çoğu yerde ise gerçekte kaybolmuştur. Sınıf çatışması ortadan kaldırılmamıştır, fakat büyük ölçüde yirminci yüzyılın ilk yarısında Avrupa kapitalizmine büyük gözdağı verdiği görülen ulusal ve enternasyonal dayanışmadan yoksun bir halde tek tek fabrika veya ofislerin içine sıkıştırılmıştır.

Bir bütün olarak bakıldığında, kapitalizmin bugün üretmiş olduğu toplumsal koşullar Marks ve Fransız sendikalistleri tarafından geliştirilen basitleştirici sınıf öngörülleri ile büyük bir zıtlık içindedir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kapitalizm, geleneksel proleteryanın ücretlerde, çalışma saatleri ve koşullarında iyileştirme taleplerinin ötesine geçen büyük ölçüde genelleştirilmiş toplumsal sorunlar üreterek, olağanüstü hızda yeni bir büyük dönüşüm sürecine girdi. Bu toplumsal sorunların başında çevre, cinsiyet, hiyerarşi, kent, yurttaşlık ve demokrasi sorunları gelmektedir. Kapitalizm gerçekte, özellikle gezegenin yüzünü değiştirebilecek olan iklimsel değişiklikler, global kapitalizmin oligarşik kurumları, politika için taban oluşturan yurttaşlık yaşamını radikal bir şekilde kemiren dizginsiz şehirleşme ile insanlığa karşı olan tehlikelerini genelleştirdi.

Birçok sosyal analizde yöneticiler, bürokratlar, bilim insanları ve benzerlerinin ortaya çıkan hakim gruplar olarak ayırt edilecek derecede gözlenmesiyle birlikte,

hiyerarşi bugün sınıf gibi belirgin bir sorun olmaktadır. Statü ve çıkarların yeni ve ayrıntılı derecelendirilmeleri çimlenmeye başlamış ve geleneksel sosyalizm tarafından bir zamanlar açık bir şekilde tanımlanmış ve militanca savaş açılmış ücretli iş ve sermaye arasındaki çatışmayı bulanıklaştırmıştır. Sınıf kategorileri şimdi ırk, cinsiyet, cinsel tercihler ve elbette ulusal ve bölgesel farklılıklara dayalı hiyerarşi kategorileri ile birbirlerinin içine girmeye başlamışlardır. Hiyerarşinin karakteristiği olan *statü farklılıkları* sınıf farklılıkları ile birleşme eğilimindedir ve halkın gözünde sık sık etnik, ulusal ve cinsiyet farklılıklarının sınıf farklılıklarına baskın çıktığı, daha fazla bir *her şeyi-kapsayan* kapitalist dünya ortaya çıkmaktadır. Bu tamamen yeni bir olgu değildir: Birinci Dünya Savaşı'nda sayısız Alman sosyalist işçisi daha önceki proleterya birliğinin kırmızı bayraklarına olan bağlılıklarını, iyi beslenmiş ve parazit yöneticilerinin ulusal bayrakları lehine bir kenara fırlatmışlar ve sayısız Fransız ve Rus sosyalist işçisinin vücutlarına süngülerini sokmuşlardır.

Kapitalizm aynı zamanda yeni bir büyük çelişki üretmiştir: sürekli büyüme üzerine kurulu bir ekonomi ile doğal çevrenin kuruması arasındaki çatışma². Bu sorun ve onun engin sonuçları, bırakın bir kenara bırakılmayı, artık insanların yiyecek ve havaya gereksinim duymalarından daha az önem verilerek düşünülemez. Sosyalizmin doğmuş olduğu Batı'da günümüzde en fazla umut vadeden çatışmalar, mavi ve beyaz yakalı "işçilerin" orta sınıftan hümanistler ile aynı saflarda yürüdükleri ve genel toplumsal problemler ile harekete geçtikleri anti-globalleşme hareketlerinin gösterdiği gibi, gelir ve çalışma koşullarından ziyade nükleer güç, kirlenme, ormansızlaştırma, şehrin kötü etkisi, eğitim, sağlık korunması, toplum yaşamı ve az gelişmiş ülkelerdeki işçilerin baskısı etrafında yaşanacak gibi görünmektedir. Proleter savaşçılar orta sınıf savaşçılarından ayırt edilemez hale gelmektedir. Karakteristikleri savaşçı bir militanlık olan iriyarı işçiler, genelde

kapitalist sisteme artık fabrika proleteryasının tekstil fabrikası sahiplerinin asıl muhalifi olarak görüldüğü Endüstri Devrimi'nde doğan ideolojiler ve metodların kullanılması ile karşı çıkamayız.

paylaşılan bir neşelilik derecesiyle, şimdi "ekmek ve kukla" tiyatro oyuncularının arkasından yürümektedir. Çalışan ve orta sınıf üyeleri şimdi birçok farklı toplumsal şapka giymekte, tabiri caizse, kapitalizme ekonomik temellerde olduğu kadar kültürel temeller üzerinde de, doğrudan olduğu kadar dolaylı olarak da meydan okumaktadır.

Hangi yönü takip edeceğimize karar verirken kapitalizmin gelecekte –ki bu çok uzak bir gelecek olmak zorunda değil– eğer kontrol edilmezse, *bugün bildiğimiz sistemden önemli ölçüde farklı olacağı* zorlayıcı gerçeğini de ihmal edemeyiz. Kapitalist gelişmenin önümüzdeki yıllarda toplumsal ufku çok büyük ölçüde değiştireceği tahmin edilebilir. Ahlaki değerleri, estetiği, medyayı, popüler arzuları ve benzerlerini bir yana bırakalım, fabrikaların, ofislerin, ikamet

edilen alanların, endüstrinin, ticaretin ve tarımın yirmi birinci yüzyıl sona ermeden önce çok büyük oranda değişmeyeceğini varsayabilir miyiz? Geçtiğimiz yüzyılda kapitalizm, yukarıdakilerin tümünün dışında, toplumsal sorunları –şüphesiz tarihsel toplumsal sorunları– ondokuzuncu ve yirminci yüzyılın başındaki sol-kanat toplum-

sal hareketleri biçimlendiren teorisyenler tarafından açık bir şekilde görülemeyen problemleri içine alarak genişletti. Bizim çağımız, sonu gelmez bir "net kar" ve "yatırım seçimleri" savaşları ile *toplumun kendisini büyük bir pazaryerine dönüştürmekle*³ tehdit etmektedir.

İlerici sosyalistlerin ilgilenmek zorunda oldukları kamu da ayrıca radikal bir şekilde değişmektedir ve gelecek onyıllarda böyle değişmeye devam edecektir. Kapitalizmin ortaya çıkardığı değişimlerin ve onun ürettiği yeni veya daha geniş çelişkilerin anlaşılma-

² Ben açıkça bunu, genellikle ayırt edilemez olan kâr oranlarının azalması ve bu nedenle kapitalist değişimin işlemez hale gelmesinden – Marksistler yirminci yüzyılın ilk zamanlarında buna belirleyici bir rol atfetmişlerdi – daha temel bir çatışma olarak ele alıyorum.

³ Marks'ın bir toplumun yalnızca yeni teknolojik gelişmeler için kapasitesini tükettiğinde ortadan kalkacağı iddiasının tersine, kapitalizm sürekli bir teknolojik devrim durumundadır –zaman zaman korkutucu olarak böyledir. Marks bu hesapta bir hata yapmıştı: Bu sistemin toplumsal ilişkilerini sona erdirmek teknolojik durgunluktan daha fazla zaman alacaktır. Yeni konular tüm sistemin geçerliliğine meydan okurken, politik ve ekolojik ilgi alanları herşeyden daha önemli hale gelecektir. Alternatif olarak, kapitalizmin tüm dünyayı ortadan kaldıracığı ve geride küllerden ve harabeden biraz daha fazla birşey bırakacağı –kısaca, Rosa Luxemburg'un "Junius" makalesinde uyardığı "kapitalist barbarlığın" başarılması –ihtimali ile karşı karşıya kalıyoruz.

sında *arkadan gelmek* geçtiğimiz son iki yüzyıldaki hemen hemen tüm devrimci patlamaları yenilgiye götüren, tekrarlanan, felaket getirici hatayı işlemeye yol açabilir. Yeni bir devrimci hareketin geçmişten öğrenmek zorunda olduğu dersler arasında en önemli olanı, hareketin özünde popülist olan programına *orta sınıfın geniş sektörlerini kazanmak* sorunda olduğudur. Kapitalizmi sosyalizm ile değiştirmeye yönelik hiç bir girişim, hoşnutsuz küçük burjuvazinin -ister Rus Devrimi'nin 'intelligentsia' ve üniformaları içindeki köylüsü olsun, ister 1918-21 Alman ayaklanmalarındaki entellektüeller, çiftçiler, esnaf, memurlar, endüstrideki ve hatta hükümetteki müdürler olsun- yardımı olmaksızın *en ufak bir başarı şansına sahip* olmamıştır ve olmayacaktır. En ümit verici toplumsal dönemlerde dahi, Bolşevikler, Menşevikler, değişik Alman Sosyal Demokratları ve Komünistler asla kendi yasama organları içinde mutlak çoğunluğa sahip olmadılar. "Proleterya devrimleri" olarak adlandırılan devrimler değişmez bir şekilde azınlık devrimleridir, hatta genellikle proleterya içinde dahi. Ve başarılı olanlar (genellikle bastırılmadan önce kısa bir süre içindi) büyük ölçüde burjuvazinin kendi askeri güçleri arasında aktif destekten yoksun olması veya basitçe toplumsal moralsizliği sayesinde başlanıydılar.

Marksiizm, Anarşizm ve Sendikalizm

Tanık olunan değişiklikler ve hâlâ oluşma halinde olanlar göz önüne alındığında, yağmacı (aynı zamanda çok yaratıcı) kapitalist sisteme artık fabrika proleteryasının tekstil fabrikası sahiplerinin asıl muhalifi olarak görüldüğü Endüstri Devrimi'nde doğan ideolojiler ve metodların kullanılmasıyla karşı çıkmayız (Hatta fakir köylülüğün feodal ve yarifeodal toprak sahiplerine karşı koyan çatışmaları ile gelişmiş olan ideolojileri daha az kullanışlıdır). Geçmişin iddia edilen antikapitalist ideolojilerinin hiçbiri (ne Marksizm, ne anarşizm, ne sendikalizm veya hatta ne de daha genel bir sosyalizm formu) kapitalist gelişmenin daha erken bir dönemindeki ve teknolojik ilerlemenin daha erken bir devrinde sahip oldukları geçerliliğin aynısına sahip değildir. Ne de bunların

kapitalizmin zaman içinde sürekli olarak yarattığı çok sayıdaki yeni sorunu, olanağı, problemi ve çıkarı içermeye umudu olamaz.

Marksiizm yeni bir toplumun tarihsel önkoşullarını vurgulayan, sosyalizmin sistematik bir formunu üretmek için yapılan en kapsamlı ve tutarlı çabaydı. Bu proje, günümüzün çözülme, entellektüel şaşkınlık, görecelilik ve öznelcilik çağında yeni barbarlara asla teslim olmamalıdır. Marks'a bizlere bir meta ve meta ilişkileri analizi, bir felsefe, bir toplumsal teori, bir tarihi ilerleme fikri ve hatırı sayılır tutarlılıkta bir politik strateji sağlaması nedeniyle çok şey borçluyuz. Marks'ın politik düşünceleri, korkunç derecede yoksullaştırılmış bir proleterya ve sanayi burjuvazisinin 1848 ve 1871 tarihleri arasında İngiltere'de, daha ileriki tarihlerde Fransa, İtalya, Almanya ve

Gerçekte anarşizm, suikastler ve şiddetin dengesiz eylemleri biçiminde devlete meydan okuyan bireyleri kutlamasıyla doruğuna varan atomize olmuş burjuva özerkliğinin liberal ideolojisinin en aşırı formülasyonunu temsil eder.

hatta daha sonraki Rusya ve Doğu Avrupa'da uyguladığı zulme gayet uygundu. Özellikle Batı Avrupa ülkelerinde Marks, proleteryanın nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturacağını ve kaçınılmaz bir şekilde kapitalist sömürü ve sefilleştirme nedeniyle devrimci sınıf savaşına sürükleneceğini düşündü. 1917 ve 1939 arasında Avrupa şüphesiz doğrudan işçi ayaklanmaları

noktasına varan kronik bir sınıf savaşı tarafından kuşatıldı. 1917'de koşulların olağanüstü bir araya gelişine bağlı olarak -özellikle birçok yarı feodal Avrupa sisteminin büyük bir istikrarsızlığa sürüklenmesine katkıda bulunan Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi- Lenin ve Bolşevikler Marks'ın yazdıklarını çok geniş ve ekonomik olarak geri bir imparatorlukta iktidarı ele geçirmek için kullanmayı (fakat genellikle yanlış kullandılar) denediler.

Fakat genel olarak, görmüş olduğumuz gibi, Marksizm'in ekonomik anlayışı ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ortaya çıkan fabrika kapitalizmi çağına aittir. Sosyalizm için bir maddi *önkoşullar* teorisi olarak göz alıcı olmasına karşın, Marksizm ekolojik, sivil ve öznel güçler veya insanlığı devrimci toplumsal değişiklikler için harekete geçirebilecek *etkin* nedenlerle ilgilenmemiştir. Aksine, Marksizm yaklaşık bir yüzyıldır teorik olarak durgunlaşmıştır. Teorisyenleri genellikle yanlarında olup biten geliş-

meler karşısında şaşkınlığa düşmüşler ve 1960'lardan beri mekanik olarak çevreci ve feminist fikirleri kendi işçici [ouvrierist] bakışlarına eklemişlerdir.

Aynı şekilde, bireyci ve kısıtlanmamış bir yaşam tarzını temsil eden anarşizm modern şehir-endüstrisi dünyasından daha çok Proudhoncu bağımsız köylü ailesi ve zanaatçı dünyasına uymaktadır. Bir zamanlar bu politik etiketi kendim için kullandım, fakat çok daha yakın zamanlarda daha ileriye götürülen düşünceler beni anarşizmin kesinlikle bir toplumsal teori olmadığı, aksine bir kişisel psikoloji ve alt kültür olduğu sonucuna varmama zorladı. Geçmişte "anarşi" adı altında önerilen toplumsal ve ekonomik yeniden inşaalar değişmez bir şekilde büyük oranda (benim anlaşılabilir bir şekilde konuyla ilgili makalelerimi okuyan birçok anarşisti çok kızdıran kıtlık-sonrası fikrim dahil olmak üzere) Marksizm'den alınmıştır. Fakat bunların kullanımı genellikle anarşistlerin gerçekte ne olduklarının ortaya çıkmasını engellemiştir: asosyal egoistler.

Gerçekte anarşizm, suikastler ve şiddetin dengesiz eylemleri biçiminde devlete meydan okuyan bireyleri kutlamasıyla doruğuna varan atomize olmuş burjuva özerkliğinin liberal ideolojisinin en aşırı formülasyonunu temsil eder. Anarşizmin kendi kendini-düzenleme (*auto nomos*) miti –*bireyin toplum üzerinde veya hatta ona karşı olduğu ve kollektif refah için kişisel sorumluluğu olmadığı* radikal iddiası– Nietzsche'nin gerici ideolojik yolculuğunda çok merkezi olan tüm-güç isteğinin radikal bir kutlamasına yol açmaktadır. Bazı kendini itiraf eden anarşistler gerçekte kitlesel toplumsal eylemi nafile ve kendi kişisel çıkarlarına yabancı olarak düşünmektedirler.⁴

Özgürlükçü işçi sendikacılığının (trade unionism) iyi düzenlenmiş ve iyi geliştirilmiş bir formu olan ve

genelde anarşizmle karıştırılan sendikalizmin tarihsel olarak önereceği daha çok şeyi vardı. Anarşizmin tersine, sendikalizm eylemde disiplini sağlamak, günlük hayatta sorumluluk almak ve kapitalizmi ortadan kaldıracak organize bir devrimci pratiğe girişmek amacıyla uzun zamanlar demokratik prosedürlere bağlı kaldı.⁵ Fakat sendikalizmin alinyazısı tamamen "işçiciliğe" bağlı olmasıdır. Marks'tan ödünç alınan parçalarla oluşturduklarının dışında bir felsefeye, tarih veya politik ekonomi teorisine sahip değildir –şüphesiz birçok sendikalist kendini Marksist olarak görmekteydi. Bunun ötesinde, genel grevin ötesinde toplumsal değişim için herhangi bir stratejisi yoktur. Almanya'da 1921 yılında Kapp Putsch sırasında başlatılan çok büyük genel grevin ortaya koyduğu gibi genel grevler devrimci durumlarda ne kadar değerli olabilirse olsunlar, sendikalistlerin onlara toplumsal değişimin araçları olarak attıkları, esasen mistik olan kapasiteye sahip değildir. Bu gibi hatalar, gerçekte, doğrudan militan eylemlerin kendiliklerinden devrimlerle eşdeğer olmadıklarının ve hatta büyük toplumsal değişikliklerle dahi eşdeğer olmadıklarının kanıtıdır. Son olarak da sendikalizm ayrıca açıkça anti-entellektüel olan tutumu nedeniyle sıkıntı çekmiş ve otantik anarşizmle birlikte rasyonalizm ve teoriyi küçümsemeyi paylaşmıştır.

Daha rahatsız edici olan ise, tüm Marksistlerin, sendikalistlerin ve otantik anarşistlerin, bir sivil alan ve insanların kendi toplum ilişkilerini demokratik olarak ve doğrudan doğruya yönettikleri kurumlar olarak tasarlanan *politikayı* kavrayışlarındaki yanlışlıktır. Anarşistler, Marksistler gibi, ikisinin birbirinden radikal bir şekilde farklı olduğunu kavramayı başaramayarak, politikayı sürekli olarak devlet yönetimi olarak yanlış anladılar.⁶ Başka yerde yazdığım gibi, politika köken olarak devletten –profesyonel makinası baskı ve ayrıcalıklı bir sınıfın çıkarları için yurttaşlığın sömürülmesini kolaylaştırmak için dizayn edilmiş bir araç– ortaya çıkmadı. Aksine, politika özgür yurttaşın kent sorunlarını ele alışında

⁴ Göze çarpan bir örnek Victor Serge'nin Fransız "saf" anarşist vatandaşları ile Rusya'da devrimin patlak vermesinin tarihsel önemi üzerindeki kavgalarında görüldü. Serge'nin heyecanı karşısında, kendilerini café anarşistleri veya "Bireyciler" olarak adlandırmayı tercih eden bu kişiler "envanterlerinde bulunan alaycı deyimleriyle [Serge'yle] dalga geçmişlerdi: 'Devrimler kullanışsızdır. Onlar insan doğasını değiştirmeyecektir. Sonra reaksiyon oluşacak ve herşey tekrar yeniden başlayacaktır. Ben yalnızca kendi derime sahibim. Ben savaşlar ve devrimler için yürümüyorum, teşekkürler.' Victor Serge, *Memoirs of a Revolutionary*, Peter Sedgewick tarafından çevrilmiş ve kısaltılmış (Cambridge University Press, 1963), p.53

⁵ Kropotkin, örneğin, demokratik karar alma prosedürlerini reddetti: "Çoğunluk oyu herhangi bir başka kural gibi kusurludur". Bkz. Peter Kropotkin, "Anarchist Communism: Its Basis and Principles," *Kropotkin's Revolutionary Pamphlets*, edited by Roger N. Badwin (1927; reprinted by New York: Dover, 1970), p.68.

⁶ Politika ile devlet yönetimi arasındaki bu ayrımı başka yerlerde yaptım: Örneğin bkz., Murray Bookchin, *From Urbanization to Cities: Toward a New politics of Citizenship* (1987; Londra'da Cassell tarafından yeniden basıldı, 1992), pp.41-3, 59-61.

ve onun özgürlüğünü savunmasında aktif katılımını oluşturdu. Şüphesiz *politika* kelimesinin kendisi Yunanlıların "kent" kelimesinden türedi ve klasik Atina'da *demokrasi* kelimesi ile birlikte, yurttaşları tarafından kentin doğrudan yönetimini belirtmek amacıyla kullanıldı. Devleti ve onun politik alandaki özel merkeziliğini üretmek için özellikle sınıf formasyonu ile belirgin hale gelen sivil gerileme yüzyılları gerektirmişti.

Devlet yönetimi, devletçi bir elitin çoğunluk üzerinde hüküm sürdüğü kurumlar ve pratikler, en azından açık bir şekilde insanlardan ayrı tutulmuş, profesyonelleşmiş ve bürokratlaşmış bir devlet makinasını gerektirir. Üzücü bir şekilde Marksistler anarşistlerle birlikte, ulus-devleti –bu bir "işçi devletini" de içerir– politik gücün olduğu kadar ekonomik gücün de merkezine yerleştirmek için vurgu yapmışlar ve böylece politik alanı devlet alanıyla karıştırmışlardır. Marks işçilerin böyle bir devleti güçlendirilmiş bir bürokrasi ve devletçi yönetim kurumları olmaksızın nasıl tamamen ve doğrudan kontrol edebileceklerini göstermeyi başaramamakta dile düşmüştü. Bir sonuç olarak, politik alan, "işçilerin devleti" olarak dizayn edildiğinde, kaçınılmaz bir şekilde yalnızca tek bir sınıfın, proleteryanın çıkarlarına dayalı baskıcı bir varlık olarak görülür.

Sendikalizm kerdisi açısından güç sorunu ile esaslı bir şekilde ilgilenirken, genellikle özgürlükçü politika tarafından ortaya atılan problemlerin üzerinden atlayarak, vurgusunu işçi komiteleri tarafından gerçekleştirilen *fabrika kontrolü* ve konfederal ekonomik meclisler üzerine yaptı. Bakunin 1871'de bir belediye ölçeğinde olsa dahi politikayı reddeder görünen, yeni bir toplumsal düzenin "yalnızca kentteki ve ülkedeki işçi sınıfının politik olmayan veya anti-politik toplumsal gücünün gelişmesi ve organizasyonu yoluyla" yaratılabileceğini yazdığına anarşizm adına tipik görüşleri ifade etmişti. Böylece anarşistler uzun süre çok şüphe götürür bir bakış açısıyla, her *yönetime bir devlet* olarak baktılar. Devlet baskıcı ve sömürücü sınıfın baskı altındaki ve sömürülen sınıfın davranışlarını gerekirse güç yoluyla düzenlediği ve kontrol ettiği bir araçtır. *Yönetim* –veya daha iyisi, *idare şekli* – basitçe yaşamın devletsiz fakat ortaklaşmacı bir yolunun problemlerini düzgün bir biçimde çözmek için bir organizasyon olarak ele alınabilir. Halk ilişkisinin aktif bir düzenleme sistemini kuran her

kurumlaşmış birlik –devletin varlığı olsun veya olmasın– bir yönetimdir. Özgürlükçü sosyalist bir toplum, bir yönetim olmadan gerçekleşemez ki bu da kurumların organize, sistematik ve sorumlu bir yapısıdır. Tabi eğer kaprisli bireylerin bir araya geldiği bir şeye dönüşmeyecekse.

Önceki sayfalarda ortaya çıkan konular akademik bir ilginin ötesindedir. Yirmibirinci yüzyıla girerken, esasında anarşizmin özünde yatan köylü-zanaatkar birlikçiliğinin veya sendikalizmin ve Marksist politikanın özünde yatan erken dönem endüstri proleteryanının bir uzantısı olmayan özgürlükçü ve devrimci bir sosyalizme ihtiyacımız var. Her ne kadar bugün geleneksel ideojiler (özellikle anarşizm) genç insanlar arasında revaçtaysa da, Marksist fikirler tarafından olduğu kadar özgürlükçü fikirler tarafından da bilgilendirilmiş gerçekten ilerici olan sosyalistler, entellektüel liderliği sağlamak zorundadır. Bugünün politik radikalleri için, Marksizmi, anarşizmi veya sendikalizmi basitçe canlandırmak veya onlardan birine ideolojik ölümsüzlük bahşetmek nafile olacaktır. Tabi eğer bir hareketin gelişmesine gerçekte engel olmayacaksa. Toplumun *çoğumu* hâlâ evrimleşen ve meydan okuyan kapitalist sistemin karşısına potansiyel olarak çıkaracak, genelleşmiş konulara sistematik olarak yönelme kabiliyetine sahip *yeni* ve kapsayıcı bir görüş açısı gereklidir.

Sonsuz genişleme üzerine dayalı yağmacı bir toplum ile insansız doğa arasındaki uyumsuzluk, çok geniş devrimci açılımlarla birlikte krizlerin açıklaması olarak ortaya çıkan fikirleri bir araya getirdiştir. İnsanın uygarlaşması üzerinde hiyerarşinin ve sınıfın karşılıklı etkisinin birbirini çoğalttığı toplumsal gelişmenin tutarlı bir vizyonu olan toplumsal ekoloji, on yıllar boyunca insanlığın doğal dünya ile koruyucu bir denge içinde yaşayabilmesi için toplumsal ilişkileri yeniden düzenlemek zorunda olduğumuzu tartıştı.⁷ Toplumsal ekoloji "eko-anarşizmin" basitleştirici ideolojisinin ilkelcilik, sade yaşam ve feragat vurgusunun aksine maddi hazza ve kolaylığa güçlü bir vurgu yaparak, ekolojik olarak yönelmiş bir toplumun gerilemeci olmanın aksine ilerlemeci olabileceğini iddia eder. Bir toplum, üyeleri için yaşamı

⁷ Toplumsal Ekoloji üzerine, bkz. Murray Bookchin, *The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy* (Palo Alto, CA: Cheshire, 1982); *The Modern Crisis* (Montreal: Black Rose Books, 1987); ve *Remaking Society* (Black Rose Books, 1989).

yalnızca çok eğlenceli kılma kapasitesine değil, aynı zamanda uygarlığın yaratılması ve canlı bir politik yaşam için çok gerekli olan entellektüel ve kültürel olarak kendilerini yetiştirebilecekleri boş zamanı sağlama kapasitesine sahip olacaksa, tekniği ve bilimi ekolojik krizin ve toplumsal parçalanmanın kaynağı olarak reddedemez ve dahası onları insan mutluluğu ve boş zaman ile ahenkli hale getirmek zorundadır. Toplumsal ekoloji açlık ve yoksunluk değil bir bolluk ekolojisidir; içinde atıklar ve şüphesiz üretim fazlasının yeni bireysel değerler tarafından kontrol edildiği rasyonel bir toplumun yaratılması için çabalar; ve eğer rasyonel olmayan bir davranışın sonucu olarak kıtlık ortaya çıkarsa, halk meclisleri tüketim standartlarını oluşturacaktır.

Anarşizm ve Güç Sorunu

Bugün *anarşizm* radikal çevrelerde *le mot du jour* [her günkü sözcük] olduğundan, onu toplumsal olarak kabul edilebilir kılmak için çok farklı ve hatta çelişkili ideolojik anlamlarla donatmak yerine onun gerçek anlamını açık hale getirmek özellikle önem taşımaktadır. Otantik anarşizm her şeyden önce bireysel kişiliğin tüm etik, politik ve toplumsal bağlardan özgürleşmesi arayışıdır. Fakat bunu yaparken tüm devrimcilerin toplumsal bir ayaklanma döneminde karşısına çıkan, çok önem taşıyan ve çok somut olan *güç* sorununa yönelmekte başarısız olur. Gücün nasıl kazanılacağı ve özgürlükçü bir toplumda eşit bir şekilde nasıl dağıtılacağına yönelmekten se, anarşistler gücü ele geçirilmemesi, imha edilmesi gereken özü itibarı ile kötücül bir şey olarak düşünürler. Örneğin Proudhon bir zamanlar gücü hiçbir sınır olmaksızın böleceğini ve tekrar böleceğini söylemişti. Bu ise zorunlu olarak gücün özgürlükçü kurumlar içinde yer alacağı bir yönetim biçimini değil, gücün tekrar tekrar bölünmeler sonucunda bölünemez noktaya ulaştığı bireysel bir egoda yer almasını önceden varsaymaktadır. Bu mantığın devam ettirilmesi ile güç zorunlu herhangi bir kollektif bütünlüğe değil bireye ait olur.

Anarşizme başlangıcından itibaren sıkıntı veren bu karışıklığın trajik sonuçları en iyi şekilde, temel anarşist prensiplerin varsayımlara dayalı düşünme konuları olmaktan çıkıp yaşanmış deneyimlere dönüştürüldüğü 1936 İspanyol Devrimi'ndeki yaşamsal bir olayın incelenmesiyle anlaşılabilir. Temmuzun

21'inde, İspanya'nın en büyük endüstriyel bölgesi Katalonya'nın ve özellikle başkenti Barselona'nın işçileri General Fransisco Franco'nun kuvvetlerini yenilgiye uğrattılar ve böylelikle Akdeniz kıyıları boyunca uzanan, birçok önemli şehir ve İberya yarımadasının kalbindeki hatırı sayılır bir kırsal bölge dahil olmak üzere İspanya'nın en büyük eyaletlerinden birisi üzerinde tüm kontrolü ele geçirdiler. Katalan proleteryası, kısmen özgürlükçü bir yerli kültürün ve kısmen de CNT'nin etkisinin bir sonucu olarak, kırsal yörede daha radikal bir köylülük (tarımsal nüfusun oldukça büyük bir parçası) toprağı ele geçirir ve kollektifleştirirken, büyük bir savunma, komşuluk, tedarik, ulaşım ve diğer komite ve topluluklardan oluşan bir ağ organize etmeye başladı. İspanya'nın bu büyük bölgesi ve onun nüfusu, herhangi bir karşı saldırıya karşı genelde arkaik olan silahlarına rağmen yeterince iyi silahlanmış bir devrimci milis tarafından korundu ki bunlar iyi eğitilmiş ve iyi tedarikli ordu ve polis gücünü yenmişti. Katalonya'nın işçileri ve köylüleri gerçekte bir burjuva devlet makinesini parçalamışlar ve kendilerinin yaratmış oldukları kurumlar yoluyla kamusal ve ekonomik ilişkiler üzerinde doğrudan kontrolü kendilerinin gerçekleştirdikleri ve radikal olarak yeni bir yönetim yaratmışlardı. Çok açık terimlerle konuşulursa: Onlar *gücü ellerine almışlardı* – basit bir şekilde halihazırdaki baskıcı kurumların isimlerini değiştirerek değil, fakat gerçekte tüm bu eski kurumları yıkarak ve kitlelere biçimleri ve içerikleri ile bölgelerinin ekonomi ve yönetim işlerini nihai olarak belirleme hakkını veren radikal olarak yeni olanlarını yaratarak.⁸

Büyük ölçüde olayların gidişi nedeniyle, sıradan militanlar –çoğunluğu onların rehberlikleri olmasaydı yeni bir yönetim biçiminin yaratılamayacağı CNT üyesiydiler– anarkosendikalist birliğe [union] devrimci bir yönetim oluşturmak ve ona politik bir yön sağlamak için yetki verdi. Disiplinsizlikleri ile ünlü olmalarına rağmen, CNT üyelerinin, veya *cenetistas*ların çoğunluğu anarşist olmaktan ziyade

⁸ Bu sendikalistler, bu dönüşümü ortaya çıkaran araçları doğrudan eylemin bir biçimi olarak düşündüler. Birçok anarşistin bugün "doğrudan eylem" olarak göklere çıkardıkları kargaşa çıkarmaların, taş fırlatma ve şiddetin tersine sendikalistler bu terimi kamusal ilişkilerinin doğrudan yönetimini içeren etkinlikler için kullandılar. Onlar için, doğrudan eylem bir yönetim biçimini, kurumları, hukuku, düzenlemeleri vb. – otantik anarşistler bunları bireysel otonominin kısıtlanması olarak görürler– önceden varsaymaktaydı.

özgürlükçü sendikalistler; kendilerini güçlü bir şekilde iyi planlanmış, demokratik, disiplinli ve koordine edilmiş bir organizasyona adanmışlardı. Şüphesiz, bu sendikalist işçiler aralarındaki anarşistlere değer verdiler. Bunun nedeni disipline edilmiş organizasyondan nefret eden anarşistlerin ideolojik güvenilirlikleri değil onların militanlıklarıydı.

23 Temmuzda, işçilerin yerel Francocu ayaklanmayı yenmelerinden iki gün sonra, CNT'nin Katalan büyük bölgesel toplantısı, işçilerin sendikanın eline verdikleri muazzam politik kontrol ile ne yapacaklarına karar vermek için Barselona'da yapıldı. Kentin dış bölgeleri üzerinde kurulu militan Bajo de Llobregat bölgesinden birkaç delege ateşli bir şekilde toplantının örgürlükçü sosyalizmi ve eski politik ve toplumsal düzenin sonunu deklere etmesini istediler. Bu CNT'nin önderliğini ilan eden işçilerin, toplantıya halihazırda ele geçirilmiş ve dönüştürülmüş gücü verme önerisiydi.

Önerilen bu gücün kabul edilmesiyle, toplantı şimdi CNT'nin fiili yönetimi altında olan çok büyük bir bölgedeki tüm toplumsal düzeni değiştirmeye devam edebilecekti. Fakat toplantıdaki üyeler buna isteksizdi. Bajo de Llobregat delegeleri ve CNT militanı Juan García Olivier, itibarlarını kullanarak, toplantıyı şiddetli bir tartışmaya soktular. Fakat ellerinde olan gücü kabul etmeye karşı olan Federica Montseny'nin hitabeti ve Abad de Santillán'ın argümanları (iki CNT lideri) sonunda bu militanlar ezici bir oy çokluğu ile yenildiler.

Bu muazzam hata köklerini yalnızca CNT liderliğinin aptallığında değil aynı zamanda anarko-sendikalist hareketin ürkütücü derecede karışık ideolojisinde buluyordu. Bir idare şekli ile bir devleti kurmayı başaramayarak, CNT, işçilerin yönetimini kapitalist bir devlete benzetti, bu nedenle gerçekte kendi ellerinde olduğu bir zamanda politik gücü reddetti. Vurgulamaya gerek bile yok ki eski yönetici sınıf bu ölümcül kararı kutladı ve işçilerin yönetimini bir yıllık bir süre zarfında burjuva-demokratik ve ardından gittikçe otoriter bir devlete dönüştürmeye çalışmaya devam etti.

Tarihsel CNT toplantısı, vurgulamak gerekir ki, sen-

dikanın kendi üyelerinin önemli bir kısmının hayatına mal olan olmuş gücü basitçe reddetmekle kalmamıştı. Toplumsal ve politik yaşamın hayati bir niteliğine, tüm politik deneyimin en önemli amacına en yemiyetme tarzda sırtını dönerek ve gerçekliğin yerine bir hayali geçirmeye çalışmakla, toplantı saçma, katı doktriner bir anarşist görüşü inancının bir kuralı olarak kabul etti. Yalnızca baskı altındakilerin CNT'nin ellerine halihazırda verdikleri politik gücü değil, gücü –özgürlükçü, demokratik bir formunda dahi– ortadan kaldırılması zorunlu, hiç küçülmeyen bir şeytan olarak suçlayarak gücün meşru durumunu yadsıdılar.

Eğer CNT liderliğinin bu hayati hatasından öğrenmek zorunda olduğumuz bir şey varsa, o da gücün yerçekiminden daha fazla yürürlükten kaldırılamayacağıdır –o daima toplumsal ve politik yaşamın belirleyici bir niteliğidir. Kitlelerin ellerinde olmayan güç kaçınılmaz olarak onları baskı altında tutanların ellerine düşmek zorundadır. Onu içine tıkacağımız bir gömme dolap, onu buharlaştırabilecek büyüleyici bir ritüel, onu gönderilebilecek bir insanüstü yer –ve onu ahlaki ve mistik büyülü sözlerle yokedecek basitleştirici bir ideoloji– yoktur. Kendi-tarzlarındaki radikaller, CNT liderlerinin Temmuz 1936'da yaptığı gibi, onu ihmal etmeyi deneyebilir. Fakat o her toplantıda saklı kalacak, halk etkinliklerinde gizlenmiş olarak yer alacak ve her mitingte ortaya çıkacak ve yeniden ortaya çıkacaktır.

Güç vardır ve daima var olacaktır. Gerçekten yerinde olan sorun onun olup olmayacağı değil, bir elitin elinde mi yoksa halkın elinde mi olacağıdır –en gelişkin özgürlükçü ideallere uygun bir biçim mi verileceği veya gericiliğin hizmetine mi verileceğidir. Gücü reddetmek yerine CNT toplantısının onu kabul etmesi, İspanyol proleteryanın ve köylüsünün ekonomik ve politik olarak güçlerini koruyabilecekleri yeni kurumları meşrulaştırması gerekirdi.

Şüphesiz, metaforik iddialar ve acı verici gerçekler arasındaki gerilim sonunda dayanılmaz hale geldi ve kararlı CNT işçileri Mayıs 1937'de Barselona'da sivil savaşın içinde kısa fakat kanlı bir savaşta burjuva devlet ile açık bir çarpışmaya sürüklendiler.⁹

⁹ İlerki yıllarda CNT liderleri Katalan proleteryanı ve köylülüğü adına gücü reddetmelerinin bireyler olarak kendileri için bir gücü reddetmeyi gerektirmediğini keşfettiler. Birçok CNT lideri gerçekte burjuva devlete

Sonunda, burjuva devleti sendikalist hareketin son büyük ayaklanmasını, eğer binlerce değilse yüzlerce CNT militanını doğrayarak, bastırdı.

Toplumsal devrimciler, kendi vizyonlarından güç problemini çıkarmaksızın ona somut *kurumsal özgürleştirici bir biçimin* nasıl verilebileceği problemine odaklanmak zorundadır. Bu soruya saygı duyarak sessiz kalmak ve günümüzün aşırı ısınmış kapitalist gelişmelerine uygun olmayan modası geçmiş ideolojilerin arkasına saklanmak yalnızca devrim yapıyormuş gibi yapmaktır, hatta onu başarmak için ellerindeki tümünü veren sayısız militanın hatırası ile dalga geçmektir. Hatta daha da kötüsü, gerçekten kendini dünyayı değiştirmeye adanmış bireylerle radikal düşünceleri, büyük toplumsal sorunları tekrar tekrar önemsiz tartışmaların nesnesine dönüştüren, burjuva akademisinde bir yer elde etmek için kullanma arzusundaki kariyeristlerle karıştırmaktır.

Komünalizm

Benim iddiam, Komünalizmin toplumsal ekolojinin özgürlükçü belediyeçilik ve diyalektik doğalcılığı içeren, tam olarak düşünülmüş ve sistematik olan görüşleri kuşatmak için anarşizm ve sosyalizmden daha kapsayıcı bir politik kategori olduğudur.¹⁰ Bir ideoloji olarak Komünalizm, zamanımız için daha geniş ve daha uygun bir kavrayış gücü önerirken eski sol ideolojilerin –özellikle Marksizm’in ve anarşizmin– en iyi taraflarını bünyesinde toplar. Marksizm’den felsefe, tarih, ekonomi ve politikayı bütünleştiren, rasyonel olarak sistematik ve tutarlı bir sosyalizm oluşturmaya ilişkin temel projeyi alır. Diyalektik olduğunu deklere ederek teoriyi pratikle aşılama çalışır. Anarşizmden hiyerarşinin yalnızca özgürlükçü sosyalist bir toplumda üstesinden gelinebilecek temel bir problem olarak kabul edilmesinin

bakan olarak katılmak için uzlaştı ve Barselona’da çarpışmanın bastırıldığı bir zamanda, Mayıs 1937’de ofislerdeki yerlerindeydiler.

¹⁰ Birkaç yıl önce, kendimi hâlâ anarşist olarak tanımlarken, “toplumsal” ve “yaşam tarzı” anarşizmi arasında bir ayrım formüle etmeye çalışıyordum ve Komünalizmi “anarşizmin demokratik boyutu” olarak tanımlayan bir makale yazdım (Bkz. *Left Green Perspectives*, no.31, November 1994). Artık Komünalizmin, demokratik veya başka bir şekilde, yalnızca anarşizmin bir “boyutu” olduğuna inanmıyorum; o aksine radikal literatürde tamamen keşfedilmesi gereken kendi haklarına sahip ayrı bir gelenek ve ideolojidir.

yanısıra onun devlet karşıtlığını ve konfederalizme olan bağlılığını alır.¹¹

Bir yirmibirinci yüzyıl sosyalizminin felsefi, tarihi, politik ve örgütsel bileşenlerini kuşatmak için *Komünalizm* teriminin seçimi boşuna değildir. Terim, 1871 Paris Komünü sırasında, Fransa başkentinin silahlanmış insanların yalnızca Paris şehir kurulunu ve onun altyapılarını korumak amacıyla değil aynı zamanda şehirlerin ve kasabaların cumhuriyetçi ulus-devletin yerini alacak ulusal düzeydeki bir konfederasyonu düşüncesini de savunmak amacıyla barikatları yükselttiklerinde yaratıldı. Bir ideoloji olarak Komünalizm, bireyci ve anti-rasyonalist anarşizm tarafından kirlenmediği gibi; ne de Bolşevizm’de vücut bulan Marksizmin tarihsel otoriteryanizminin sıkıntısını taşımaktadır. Çalışma alanı olarak fabrika sistemine, tarihsel öznesi olarak endüstri

...Bir ideoloji olarak
Komünalizm, zamanımız
için daha geniş ve daha uy-
gun bir kavrayış gücü öne-
rirken eski Sol ideolojilerin
– özellikle Marksizm’in ve
anarşizmin– en iyi tarafla-
rını bünyesinde toplar.

proleteryasına odaklanmaz; ve geleceğin özgür toplumunu William Morris tarafından tasatlanan bir ortaçağ köyüne indirmez. Onun en önemli amacı basit bir sözlük tanımında açık bir şekilde belirtilmiştir: Komünalizm, *The American Heri-tage Dictionary of the English*’e göre “büyük oranda otonom olan yerel toplumların gevşek olarak birbirlerine bağlandıkları bir federasyondaki yönetim teorisi ve-

ya sistemi”dir.¹²

Daha geniş bir açıdan, Komünalizm politikayı onun en geniş, en özgürlükçü anlamında geriye kazanma ve belediyenin potansiyelini akli ve diyalogu geliştiren bir arena olarak gerçekleştirme çabasıdır. Belediyeyi, en azından potansiyel olarak, organik evrimin ötesinde toplumsal evrim alanına doğru dönüştüren bir ilerleme olarak kavramlaştırır. Şehir, bit zamanlar yabancıları dışarıda bırakan dar görüşlü bir şekilde aileleri ve kabileleri birleştiren arkaik kan ba-

¹¹ Şüphesiz, bu noktalar Komünalizm’de bazı düzenlemelere tabi olur: Örneğin, Marksizm’i sınıfı toplumların ortaya çıkışını açıklayan tarihsel materyalizmi toplumsal ekolojinin hiyerarşinin antropolojik ve tarihsel olarak ortaya çıkışını açıklamaları ile genişletilir. Marksist diyalektik maddecilik ise diyalektik doğalcılık ile aşılır; ve anarşist çok gevşek bir “otonom komünlerin federasyonu” fikri, onu oluşturan parçaların yalnızca konfederasyonun bir bütün olarak onayıyla birlikten ayrılacakları bir federasyon fikriyle değiştirilir.

¹² Bu minimalist sözlük tanımı ile ilgili en şartıcı şey onun tamamen doğru olma niteliğidir. Bu tanımı teorinin daha incelikli bir tarifine, yalnızca “büyük oranda otonom olan” ve “gevşek olarak birbirlerine bağlandıkları” formülasyonları nedeniyle alabiliriz.

ğının hukuksal olarak ortadan kaldırıldığı yerdir. Akrabalık, cinsiyet, yaş ve diğer şeyler üzerine dayalı hiyerarşilerin potansiyel olarak ortadan kaldırılabildiği ve genel olarak paylaşılan bir insanlık temeline dayalı özgür toplumla değiştirilebildiği bir alandır. O, bir zamanların korkulan yabancısının, başlangıçta genel bir bölge sınırlarında korunan bir yerleşimci olarak ve sonunda toplumsal arenada politik karar alma mekanizmalarında yer alan bir yurttaş olarak topluluğun içine katıldığı alandır. Her şeyden önce kurumların ve değerlerin, köklerini zoolojide değil sivil insan etkinliğinde bulduğu bir alandır.

Tarihsel işlevlerinin ötesinde, belediye fikirlerin özgür değişimi ve bilinçliliğin özgürlüğün hizmetine verildiği yaratıcı bir çaba üzerine kurulan bir birlik alanıdır. O, varolan bir çevreye yalnızca hayvani bir adaptasyonun yerini, insanlığın ve biyosferin tabii olduğu çevresel, toplumsal ve politik aşağılamaları sona erdirmeye yönelik bir bakışla dünyaya olayları önceden görerek, rasyonel bir müdahalenin alabildiği alandır. Hiyerarşik baskıdan ve maddi sömürden kurtarılmış olarak –şüphesiz tüm yaşam kürelerindeki insan yaratıcılığının rasyonel bir alanı olarak yaratılmış– belediye yaşamın iyiliği için *etik* bir alandır. Komünalizm bu nedenle yaratıcı bir fantazinin uyduruk bir ürünü değildir: toplumsal gelişmenin bir diyalektiği ve akıl tarafından biçimlendirilen politik yaşam ve pratik fikrinin sürekli bir ifade edilişidir.

Fikirlerin, kesinlikle *politik* bir gövdesi olarak, Komünalizm şehrin (veya komünün) onun en zengin potansiyellerine ve en büyük tarihsel geleneklerine uygun olarak ilerlemesinin yeniden sağlanmasına ve ilerlemenin geliştirilmesine çalışır. Bu Komünalizmin belediyeyi bugün olduğu yapısıyla kabul ettiği anlamına gelmez. Tam tersine, modern belediye birçok devlet-benzeri özelliklerle aşılanmış ve genellikle ulus-devletin ve kapitalizmin bir aracı olarak işlenmektedir. Ulus-devletin hâlâ üstün görüldüğü bugün, modern belediyelerin sahip oldukları her ne varsa bunlar “burjuva demokrasisi”nin ayrıcalıklarına ki bu ayrıcalıklar, aslında, tarihsel süreçte yönetici sınıfların saldırılarına karşı kendilerini zorlu bir şekilde savunmuş olan yurttaşların zor kazanılmış kazanımlarıdır– yansıtan nitelikler olarak basitçe reddedilemez. Komünalizmin somut politik boyutu,

daha önce üzerinde yoğun bir şekilde yazmış olduğum özgürlükçü belediyeciliktir.¹³

Onun özgürlükçü belediyecilik programında, Komünalizm kararlı bir şekilde devletçi belediye yapılarını ortadan kaldırmaya ve bunları özgürlükçü bir yönetim sisteminin kurumlarıyla yer değiştirmeye çalışır. Radikal bir şekilde kentlerin yönetici kurumlarını mahallelere, kasabalara ve köylere dayalı popüler demokratik meclislere dönüştürmeye çalışır. Bu popüler meclislerde, yurttaşlar –hem orta sınıflar hem çalışan sınıflar– doğrudan demokrasi içinde politik kararları alarak ve insani, rasyonel bir toplum idealini yaşama geçirecek, toplum sorunlarını yüz yüze ilişkiler temelinde ele alacaklardır.

En azından, eğer arzuladığımız özgür toplumsal yaşam biçimine sahip olmak zorundaysak, *demokrasi* paylaşılmış bir politik yaşam şeklimiz olmak zorundadır. Tek bir belediyenin sınırlarını aşan problemler ve konulara yönelmek sonuç olarak demokratikleştirilmiş belediyelerin daha geniş bir konfederasyon formunda biraraya gelme arayışını gerektirir. Bu meclisler ve konfederasyonlar, en derin doğaları gereği, devletin ve gücün devletçi biçimlerinin meşruluğuna meydan okur. Açık bir şekilde devlet gücü ve devlet yönetimi yerine halk gücünü ve toplumsal olarak rasyonel dönüştürücü bir politikayı getirmeye yönlendirilirler. Ve onlar sınıf çatışmalarının ortaya çıkacağı fakat sonuç olarak sınıfların ortadan kaldırılacağı alanlardır.

Özgürlükçü belediyeciliği savunanlar, devletin gücünü popüler güçle değiştirme girişimlerine devletin soğukkanlılıkla bakacağı konusunda kendilerini kandırmazlar. Onlar, komünalist bir hareketin devletin kasabalar ve kentler üzerindeki egemenliğini bozacak haklar istemelerine, yönetici sınıfların kayıtsızlıkla izin vereceği hayalini görmezler. Tarihsel olarak

¹³ Özgürlükçü belediyeciliğe ilişkin yazılarım “Spring Offensives and Summer Vacations”, *Anarchos*, no.4 (1972) ile 1970’lerin başlarına kadar geriye gitmektedir. Daha önemli çalışmalar *From Urbanization to Cities*(1987; London: Cassell, 1992de yeniden basıldı); “Theses on Libertarian Municipalism”, *Our Generation*[Montreal], vol.16nos.3-4 (Spring/Summer 1985); “Radical Politics in an Era of Advanced Capitalism”, *Green Perspectives*, no.18 (Nov.1989); “The Meaning of Confederalism”, *Green Perspectives*, no.20(Nov.1990); “Libertarian Municipalism: An Overview”, *Green Perspectives*, no.24(Nov.1991); ve *The Limit of the City*(New York, harper Colophon, 1974) içermektedir. Özlü bir özet için, bkz.Janet Biehl, *The Politics of Social Ecology: Libertarian Municipalism* (Montreal, Black Rose Books, 1998).

bölgeler, yöreler ve hepsinden önce kasaba ve kentler kendi yerel egemenliklerini devletten geri almak için (her zaman yüce düşüncelerden kaynaklanmasa da) umutsuzca çatıştılar. Komünalistlerin kasabaların ve kentlerin güçlerini yeniden kazanma ve onları konfederasyonlarla birbirine bağlama girişimlerinin ulusal kurumların artan bir direnci ile karşılaşması beklebilir. Devlete karşı ikili iktidarı somutlaştıracak halk meclislerini savunan yeni belediye konfederasyonlarının artan bir politik gerilim kaynağı haline geleceği açıktır. Ya Komünalist hareket bu gerilim sonucu radikalleştirilecek ve kararlı bir şekilde onun tüm sonuçlarını karşılayacak veya onu değiştirmeye çalıştıkları toplumsal düzenin içine geriye doğru yutan bir uzlaşmalar bataklığına batacaktır. Hareketin bu meydan okumayı karşılaması için varolan politik sistemin değiştirilmesi arayışındaki ciddiyeti açık bir ölçü oluşturacaktır.

Komünalizm hiyerarşik ve kapitalist toplumun bütünsel bir eleştirisini yapar. O yalnızca toplumun politik yaşamını değil, ekonomik yaşamını da değiştirmeyi amaçlar. Bu nedenle amacı ekonomiyi ulusallaştırmak veya üretim araçlarının özel mülkiyetinin devamını sağlamak değil ekonomiyi *belediyeleştirme*dir. Üretim araçlarını belediyenin varoluşsal yaşamının içine katarak her üretici girişimin toplumun *bir bütün olarak* çıkarlarını sağlamak için nasıl işletilmesi gerektiğine karar verecek olan yerel meclisin baştan sona yetki alanına girmesi arayışındadır. Modern kapitalist ekonomide çok olağan olan yaşam ve iş arasındaki ayırım, yurttaşların arzularının ve gereksinimlerinin, üretim sürecinde sanatsal denemelerin ve üretimin düşünceyi ve kendini tanımlamayı biçimlendirmedeki rolünün kaybolmaması için, üstesinden gelinmelidir. V. Gordon Childe'in bir sözünü alırsak, insanlık kendini yapar ve bunu yalnızca akıl ve sanatta değil aynı zamanda üretici yöntemlerin onları tatmin etmesinde olduğu kadar rasyonel olarak genişleyen insan ihtiyaçlarında da yapar. Bir iş türünde, yenilikte ve bunun gibi kendini biçimlendirmelerde kendimizi -potansiyellerimizi ve onların gerçekleştirilmesini - keşfederiz.

Biz ayrıca dar görüşlülükten ve nihayetinde Rus ve İspanyol devrimlerindeki "kollektifler" örneğindeki gibi kendi kendini yöneten birçok girişimin başına bela olan mülkiyet arzularından kaçınmak zorundayız. Devrimci Rusya ve devrimci İspanya'da birçok

"sosyalistik" kendi kendini yöneten firmanın, yerine göre kırmızı ve kırmızı-siyah bayrak altında olsalar dahi, eninde sonunda ham madde ve pazarlar için birbirleri ile rekabet etmeye sürüklenen kollektif kapitalizm biçimlerine dönüşmesi ile ilgili yeterince şey yazılmadı.

En önemlisi, Komünalist politik yaşamda, farklı mesleklerdeki işçiler halk meclislerindeki koltuklarına işçiler -mesleki çıkarlarını geliştirme amacıyla olan matbaacı, tesisatçı, dökümhane işçisi ve benzeri- olarak değil, asıl ilgileri yaşadıkları toplumun genel çıkarı olan *yurttaşlar* olarak oturmalarıdır. Yurttaşlar işçiler, uzmanlar ve öncelikle kendi özel çıkarlarıyla ilgilenen bireyler gibi çıkarıcı kimliklerden kurtulabilirler. Meclislerin kendileri yalnızca kalıcı karar alma kurumları olarak değil, halkın karmaşık kent ve bölge sorunlarının idare edilmesinde eğitim işlevi görürken, belediyeledi yaşam hem yeni yurttaşların adaptasyonu hem de gençlerin eğitilmesi yoluyla yurttaşlık formasyonu sağlamak için bir okul olur.¹⁴

Komünalist yaşamda, odağını fiyatlara ve kıt kaynaklara yöneltmiş geleneksel ekonominin yerini ilgisi insan ihtiyaçları ve iyi yaşam olan etik alır. İnsan dayanışması -veya Yunanlıların dediği gibi *phili* - maddi kazancın ve egoizmin yerini almalıdır. Belediye meclisleri yalnızca kent yaşamının ve karar almaının hayati mekanı değil aynı zamanda ekonomik lojistiğin gölgelendirici dünyasının, uygun bir şekilde koordine edilmiş üretimin ve kent yönetiminin demistifiye edilerek tamamen yurttaşların katılımına açılacak olan merkezlerdir. Yeni yurttaşlığın ortaya çıkışı geleneksel sosyalizmin özel sınıf kavramını aşmanın bir işareti olacaktır. İnsanlık -maddi çıkardan ziyade akli öne çıkaran ve bir kıtlık ve maddi yoksulluk ahlakı ile ahenkli olmanın tersine maddi kıtlık-sonrasını gerçekleştiren bir tür olarak onun oluşma yolunu açarak- bilinçliliğin ve rasyo-

¹⁴ 1917 Rus Devrimi'nin ve 1936 İspanyol Devrimi'nin en büyük trajedilerinden birisi toplumsal lojistiğin en kısıtlı bilgisinden daha fazlasını ve modern bir toplumdaki yaşamın gerekliliklerinin sağlanmasıyla uğraşan karmaşık bağlantıları edinmedeki başarısızlıktı. Üretici girişimlerin yönetilmesi ve şehirlerin işlevsel kılınmasıyla uğraşan uzmanların eski rejim yandaşları olmaları gerçeğine rağmen, işçiler gerçekte fabrikaların tam bir kontrolünü ele almakta beceriksizdiler. Şüphesiz onları işleten "burjuva uzmanlarına", sürekli olarak onları teknokratik bir elitin kurbanları yapan bireylere bağımlı kalmak zorundaydılar.

nellüğün kendi evrensel durumunu yükseltecektir.¹⁵

Batı Avrupa demokratik geleneğinin kaynağı olan M.Ö. beşinci yüzyıldaki klasik Atina demokrasisi, halkın komünal meclislerin yüz-yüze karar alma ve bu belediye meclislerinin konfederasyonları temeline dayanmaktaydı. İki binyıldan daha fazla bir süre için, Aristo'nun politik yazıları tazeleyici bir şekilde akıl, öz-bilinçlilik ve iyi yaşam için insan potansiyellerinin gerçekleşmesinin mekanı olarak kent bilincimizi yükseltiyor. Aristo uygun bir şekilde, insanların temel hayvani ihtiyaçlarını karşıladıkları ve otoritenin en yaşlı erkekte olduğu aile veya gereklilik alanı *oikostan polis*in ortaya çıkışını adım adım saptamıştır. Fakat birkaç ailenin birliği, diye gözlemledi, "günlük ihtiyaçların tedarik edilmesinden daha fazla birşey amaçlar"¹⁶; bu amaç en erken politik biçimi ortaya çıkardı; köy. Aristo, mükemmel bir şekilde, insanı (man:erişkin Yunan erkeğini kastediyor¹⁷) aile üyelerine yalnızca onların maddi ihtiyaçlarını karşıladığı için değil aynı zamanda diyalogun ve aklın, akılsız eylemin, geleneğin ve şiddetin yerini aldığı politik yaşama katılımının maddi önkoşulu olması nedeniyle de başkanlık yapan "politik hayvan" (*politikon zoon*) olarak tanımladı. Bu nedenle, "birçok köy birbirine yeterince yakın ve hemen hemen veya tamamen kendine yeterli olarak yeterli büyüklükte tek bir tamamlanmış toplumda (*koinonon*) birleştiğinde", diye devam etti, "*polis* yaşamın açık bir ihtiyacından *kaynaklanarak* ve iyi bir yaşam uğruna varoluşuna devam ederek ortaya çıkar"¹⁸

Aristo için, ve varsayabiliriz ki eski Atinalılar için,

¹⁵ İşçilerin yalnızca sınıfsal varlıklar olmaktan yurttaşlar olmaya dönüşümünü, diğerlerinin yanı sıra, *From Urbanization to Cities* (1987, London: Cassell tarafından yeniden basıldı, 1995) ve "Workers and the Peace Movement"(1983), *The Modern Crisis* (Montreal, Black Rose Books, 1987) içinde tartıştum.

¹⁶ Aristo, *Politics* (1252[b]16), çeviri Benjamin Jowett, *The Complete Works of Aristotle*, Revised Oxford Translation, ed. Jonathan Barnes (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1984), vol. 2, p. 1987.

¹⁷ İnsanlığın geleceği ve özgürlüğün gerçek bir alanı için bir özgürlükçü ideal olarak, Atina *polis*i kentnin nihai vaadi olarak çok yetersiz kalmaktadır. Nüfusu köleleri, hakimiyet altına alınmış kadınları ve oy hakkı olmayan yabancı yerleşimcileri içermektedir. Maddi olarak, *polis*in stabilitesi yurttaş olmayanların işlerine bağımlıydı. Bunlar daha sonraki belediyelerin düzeltmek zorunda olacağı birçok devasa hataların içinde olanlardır. *Polis*in önemi, bununla birlikte, özgürleşmiş bir toplum örneği olmasından değil özgür kurumlarının başarılı bir şekilde çalışmış olmasındandır.

¹⁸ Aristotele, *Politics* (1252[b]29-30), çeviri Benjamin Jowett; vurgular eklendi. Orjinal Yunan kelimeleri Loeb Classical Library edition: Aristotele, *Politics*, çeviri H.Rackham (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1972) da bulunabilir.

Komünalizm ve 'otantik' veya 'saf' anarşizm arasındaki farklılıklar, Marksizm ile olan farklılıkları bir yana bırakacak olursak, anarko-, toplumsal, neo- veya hatta özgürlükçü gibi bir öntakıyla gidebilemeyecek kadar çok büyüktür.

bu nedenle belediyenin doğru işlevleri katı bir şekilde araçsal ve hatta ekonomik değildi; insan birliği yeri olarak belediyenin kendisi ve insan yaşamının çizildiği toplumsal ve politik düzenlemeler, insanların tarihsel süreç içinde akıl, öz-bilinçlilik ve yaratıcılıklarını yaşama geçirecekleri par excellence [en yüksek mükemmellik] alanı olarak insanlığın *telos*uydu. Eski Atinalılar için politika yalnızca yönetim sisteminin pratik sorunlarının çözümüne değil aynı zamanda kişinin kendisinin toplumuna karşı ahlaki zorunlulukla gerçekleştirdiği kent etkinliklerine adanmasıydı. Bir şehrin tüm yurttaşlarının etik varlıklar olarak kent etkinliklerine katılması beklenirdi.

Belediye demokrasisinin örnekleri eski Atina ile sınırlı değildir. Tam tersine, sınıf farklılıklarının devleti ortaya çıkarmasından çok önce, görelilik olarak birçok laik kasaba yerel demokrasiinin en erken kurumsal yapılarını üretti. Halk meclisleri, "şehir devrimi" olarak adlandırılan gelişmenin en başlarında, yaklaşık yedi sekiz bin yıl önce, eski Sümer'de var olmuş olabilir. Onlar açık bir şekilde Yunanlılar arasında ortaya çıktı ve Gracchi kardeşlerin yenilgisine kadar, Roma'da halk gücünün merkezi oldular. Onlar Avrupa'nın ortaçağ köylerinde hemen hemen her yerde aynı zamanda oluşular ve hatta Rusya'da, özellikle bir dönem için Slav dünyasının en demokratik şehirleri olan Novgorod ve Pskov'da.

Bu demokratik belediyeler kanlı çarpışmalarla ezilene kadar sıklıkla açgözlü monarklar, feodal lordlar, zengin aileler ve yağmalamaya çıkmış istilacılar ile genellikle kavgacı bir gerilim içinde varoldular. Modern tarihteki her büyük devrimin radikal tarihçiler tarafından, her ne kadar önemli olmasına rağmen, sınıf üzerine vurgu yapılması nedeniyle gözden yitirilen bir kentsel boyutunun olduğu hiçbir zaman yeterince vurgulanamaz. Bu nedenle, gördüğümüz üzere, 1640'ların İngiliz Devrimi bir bölge olarak Londra ayırt edilmeksizin ele alınamaz; veya aynı şekilde düşünürsek Paris üzerine odaklanmadan Fransız

devrimleri, Petrograd üzerinde durulmadan Rus devrimleri veya en ilerlemiş toplumsal merkezi olarak Barselona anılmaksızın İspanyol Devrimi. Kentin bu merkeziliği yalnızca coğrafi bir gerçek değil, herşeyden önce esasında devrimci kitlelerin toplandığı ve tartıştığı, sivil geleneklerin ve çevrenin devrimci görüşleri beslediği politik merkez olmasındandır. Özgürlükçü belediyeçilik Komünalist çerçevenin tamamlayıcı bir parçasıdır. Şüphesiz devrimci düşüncenin sistematik bir vücudu olarak Komünalizmin, özgürlükçü belediyeçilik olmaksızın anlamsız olacağı praksisidir [teorik tutarlılığı olan eylemidir, ç.n.]. Komünalizm ve otantik veya “saf” anarşizm arasındaki farklılıklar, Marksizm ile olan farklılıkları bir yana bırakacak olursak, *anarko-, toplumsal, neo-* veya hatta *özgürlükçü* gibi bir öntakıyla giderilemeyecek kadar çok büyüktür. Komünalizmi yalnızca anarşizmin bir türüne dönüştürmeye çalışan herhangi bir çaba her iki düşüncenin bütünlüğünü inkar etmek –şüphesiz demokrasi, organizasyona bağlılık, seçimler, yönetim ve benzerleri gibi çatışan fikirleri ihmal etmek– olacaktır. Bu politik terimi türeten Paris Komünü yandaşı Gustave Lefrancais, katı bir şekilde kendisinin “bir anarşist değil, bir Komünalist” olduğunu ilan etti¹⁹

Her şeyden önce Komünalizm güç problemi ile ilgilendir. Kendi kendini anarşist ilan eden birçokları tarafından tercih edilen “halkın” garajı, matbaası, yiyecek kooperatifleri ve arka bahçeleri gibi komüniter [kooperatifçi] girişim türlerinin tersine, Komünalizmin yandaşları kendilerini bir güç merkezine –belediye meclisine– seçimlerle girmek için seferber olur ve onu hukuki olarak mahalle meclisleri yaratmaya mecbur kılmak için çabalar. Bu meclisler

¹⁹ Lefrancais, Peter Kropotkin’in *Memoirs of a Revolutionist* (New York: Horizon Press, 1968) de alıntılanır. Ben de bugün bu aynı ifadeyi kullanmaya zorlandım. 1950’lerin sonlarında, anarşizm Birleşik Devletler’de ancak sezgi düzeyinde bir varlık gösterirken, zamanla diyalektik doğalcılık ve özgürlükçü belediyeçilik haline gelen felsefi ve politik fikirlerin yanısıra toplumsal ekolojiyi geliştirebileceğim yeterli bir açık alan gibi görünüyordu. Bu fikirlerin, en azından geliştirilmiş maddi önkoşullar ve diyalektik üzerindeki bir modern özgürlükçü topluma dayanan kıtlık-sonrası fikrinin, geleneksel anarşist olmadığını çok iyi biliyordum. Bugün anarşizmin, daima olduğu üzere, çok basitleştirici bireysel ve antirasyonalist psikoloji olarak kaldığını keşfediyorum. Benim anarşizmi “toplumsal anarşizm” adı altında koruma çabalarım büyük ölçüde bir hataydı ve ben şimdi görüşlerimi belirtmek için kullandığım bu terimin anarşist ve Marksist geleneklerin en uygulanabilir temel niteliklerinin ötesine geçen ve tutarlı bir şekilde bütünlükten Komünalizm ile değiştirilmek zorunda olduğunu keşfediyorum. *Anarşizm* kelimesini bu terim altında gruplanan büyük miktardaki ve çeşitli farklılıkların minimize edilmesi için bir çemsiye olarak kullanılması amacıyla yapılan ve hatta onun “farklılıklara” açıklığına alışkıyan son girişimler, onu birbirleriyle özünde keskin çatışma içinde olması gereken eğilimlerin tümünü yutar hale getirdi.

beraberce şimdiye kadar köylerini, kasabalarını veya şehirlerini kontrol eden devletçi organların meşruluğu ortadan kaldırır, azleder ve bunların gerçekleşmesinden sonra gücün gerçek motoru olarak harekete geçer. Belli sayıdaki belediyeler bir kez demokratikleştirildiklerinde ulus-devletin rolüne meydan okuyan belediye birlikleri içinde istikrarlı bir şekilde konfedere olurlar, halk meclisleri ve konfederal kurullar yoluyla ekonomik ve politik yaşam üzerinde kontrolü üstlenirler.

Komünalizm kesinlikle çoğunluk oyuyla karar alma –büyük miktardaki insanın kararlar alabilmeleri için tek adil yol– çağrısında bulunur. Otantik anarşistler bu prensibin –çoğunluğun azınlık üzerindeki “yönetimi”– otoriter olduğunu iddia ederler ve kararların bunun yerine konsensus ile alınmasını önerirler. Tek tek bireylerin çoğunluk oyunu veto edebildikleri konsensus, *böylesi bir* toplumu ortadan kaldırmak için korkutmaktan biraz daha fazlasını yapabilir. Özgür bir toplum, üyelerinin bellek, genelden ayrılma ve bilgi olmaksızın eksiksiz bir mutluluk durumunda yaşayan Homer’in lotus-yiyenleri gibi bir toplum değildir. Öyle veya böyle insanlık bilginin meyvesini yedi ve hatıraları tarih, deneyim ve hatta soykırım ile yüklendi. Özgürlüğün yaşayan bir modunda –bir şarap şişesi ve kahve gevezeliğinin ürünü olana zıt olarak– azınlıkların kendi ayrı görüşlerini ifade etme hakları daima, çoğunluk haklarının tamamen korunması gibi, korunacaktır. Bu hakların herhangi bir şekilde yitilmesi toplumsal yaşamın tamamen kaosa sürüklenmemesi için –umulur ki yumuşak bir şekilde, fakat kaçınılmaz olduğunda güç kullanılarak– toplumun kendisi tarafından hemen düzeltilecektir. Fakat azınlığın görüşlerinin çoğunluğun görüşlerinin yerini alması, tüm otoriter bağlarından kurtulmuş bir çoğunluk onları benimsemediği sürece beklenmemelidir.

Bu rasyonel toplumu nasıl yaratacağız? Anarşist bir yazar iyi bir toplumun karın altındaki toprak gibi var olduğunu düşünebilir (sözüm ona “doğal insan”ın uygarlığın baskıcı ağırlığı altında olduğu gibi); böylece bizim anarşist toplumun kendiliğinden ortaya çıkması için yalnızca kârı – kapitalizmi, ulus-devleti, kiliseleri ve diğer baskı kurumlarını– ortadan kaldırmamız gerekecektir. Böylesi bir senaryoda, dikkat edilmelidir ki, bizim özgür bir toplumu müdahaleci bir biçimde *yaratmaya* ihtiyacımız olmayacaktır –biz onu yalnızca ortaya çıkarabiliriz. Uygarlığın sıkıntı-

larından kurtulmuş anarşi tahminen basitçe ortaya çıkacak ve tıkrında gidecektir. Ne yazık ki, uygarlığın en az sıkıntı verdiği ilk insanlar katı bir şekilde batıl inançlar ve gelenekler tarafından sınırlandırılmıştı, çoğu yanlış olduğu kadar irrasyoneldi. Rasyonel olarak özgür Komünalist bir toplumu yaratma süreci yerli masumiyeti ve mutluluğu fikrinden çok daha fazla düşünme ve çalışma gerektirecektir

Komünalist bir toplum, herşeyden önce, dünyayı değiştirmek için amaçlarını açıklayacak yeni bir politik sözlüğe, yeni bir programa ve bu amaçları tutarlı kılmak için yeni bir teorik çerçeveye sahip olan yeni bir radikal organizasyon oluşturma çabalarına bağlı olacaktır. Herşeyden önce eğitim ve, evet, *liderlik* sorumluluğunu üzerine almaya gönüllü, kendini adanmış bireylere ihtiyacı olacaktır. İtiraf edelim ki liderlik her zaman var olmuştur, bununla birlikte özgürlükçüler fiili olarak bu gerçeği "militanlar" gibi veya İspanya'da olduğu gibi "etkileyici militanlar" gibi daha yumuşak sözcükler kullanarak gizlemeye çalıştılar. Biz sonuç olarak kabul etmek zorundayız ki CNT gibi daha önceki gruplardaki birçok birey açıkça yalnızca "etkileyici militanlar" değil, genellikle daha fazla deneyime, bilgiye ve isteğe olduğu kadar etkin rehberlik yapmayı sağlayacak gerekli psikolojik özelliklere sahip olmaları nedeniyle görüşleri diğerlerinden daha fazla saygı gören liderlerdi. Liderliğe ciddi bir özgürlükçü yaklaşım, gerçeği ve liderlerin hayati önemini, herşeyden daha fazla onların aktivitelerini etkin bir şekilde kontrol etmeye, değiştirmeye ve üyeler bunun gerekli olduğuna karar verdiklerinde onları geri çağırmaya olanak veren mekanizmaları içeren yapılar oluşturmayı kabul edecektir.

Yeni hareket yapısı biçimsel bir *tüzükle* ve uygun *yönetmeliklerle* açık bir şekilde tasarlanmış bir organizasyonda, saygısızca ve kararsız bir sadakatle değil ciddi ve kesin bir kararlılıkla çalışmalıdır. Liderlerin üyelere karşı sorumluluğunu oluşturan demokratik şekilde onaylanmış kurumsal bir çerçeve olmaksızın, sorumsuz davranış ve gerçek otoriterlik kaçınılmaz bir şekilde gelişecektir. Otoriterlikten kurtuluş en iyi şekilde yalnızca gücün açık, kısa ve detaylandırılmış dağıtımı ile garanti edilebilir. Tarihsel olarak basitçe baskı altına almaya değil *keyfi olarak* baskı altına almaya, ezilmişliğin ebedi cezasına sürükleyen şey kesinlikle bu örgütsel detayları açık bir şekilde ve çok açık kurumlarda birleştirmekteki

başarısızlıktı. Yönetici sınıflar halk üzerinde isteklerini zorla kabul ettirmek için sınırlandırılmamış otoritelerinde ısrar ederken, *kitlelerin* keyfi otoriteyi kontrol edecek ve dizginleyecek kurumlar ve kurallara olan bu talebi tarihin yüzyılları boyunca en önde gelen şeydi.

Sol ve Komünalist Karar Anı

Enternasyonal bir Sol için Marksist, anarşist, sendikalist veya moda sosyalist çerçeveden Komünalizme kararlı bir şekilde adım atma ihtiyacı bugün özellikle zorlayıcıdır. Solcu politik fikirler tarihinde çok nadiren ideolojiler böylesine çılginca ve sorumsuzca karıştırıldı; çok nadiren ideolojinin kendisi böylesine küçümsendi; çok nadiren "Birleşin!" çığılığı böylesine çaresizlik içinde duyuldu. Şüphesiz, kapitalizme karşı olan değişik eğilimler pazar sisteminin meşruluğunu yitirmesi ve sonunda ortadan kalkması çabaları etrafında gerçekten bir araya gelmelidir. Bu amaca ulaşmak için birleşmek paha biçilmez, kaçınılmaz bir arzudur: tüm Sol'un birleşmiş bir cephesi mal üretiminin ve değişiminin yerleşik sistemine –şüphesiz kültürüne– karşı çıkmak ve baskıcı yönetimlere ve toplumsal sistemlere karşı kitlelerin önceki çatışmalarda kazandıklarından geriye kalan hakları savunmak için gereklidir.

Bununla birlikte bu ihtiyacın aciliyeti, hareketin katılımcılarının karşılıklı eleştiriden vazgeçmesini veya antikapitalist organizasyonlarda otoriter özelliklerin ortaya çıkmasının eleştirilmesini bastırmayı gerektirmez. Onlardan herşeyden önce *programlarının bütünlüğünde uzlaşma* oluşturmayı gerektirir. Bugünün hareketlerinde katılımcıların büyük bir çoğunluğu postmodernist görececilik çağında yetişkin olmuş genç radikallerdir. Sonuç olarak, hareket, kesin olmayan fikirlerin nesnel dayanak üzerinde anlamlı bir şekilde durması gereken fikirlerle kaotik bir şekilde yanlış bir evlilik yaptığı korkutucu bir eklektisizm ile damgalanmıştır.²⁰ Fikirlerin açık ifadesinin değerli olmadığı ve terimlerin uygun olmayan bir şekilde kullanıldığı ve argümanların "saldırgan" ve daha kötüsü "bölücü" olarak hor görüldüğü bir

²⁰ Dikkat edilmesi gerekir ki *nesnel* ile yalnızca varoluşsal varlıklara ve olaylara referans vermiyorum fakat aynı zamanda rasyonel bir şekilde düşünülmüş, büyütülmüş ve zamanla dar bir bakışla gerçeklikler olarak adlandırdığımız şeylerde ortaya çıkan potansiyellere de referans veriyorum. Eğer *nesnel* teriminin tüm anlamı yalnızca maddilik olsaydı, hiçbir ideal veya özgürlük sözü burnumuzun ucuna gelinceye kadar nesnel bir şekilde geçerli bir amaç olamazdı.

çevrede, fikirlerin, tartışmanın katı sınavında, formüle edilmesi zorlaşmaya başlar. Fikirler gerçekte en iyi şekilde sessizlik veya bir kreşin kontrollü havası içinde değil fakat anlaşmazlığın ve karşılıklı eleştirinin heyecanı içinde büyür ve olgunlaşır.

Geçmişin devrimci sosyalist pratiklerini izleyen Komünalistler kitlelerin iyileştirilmiş ücretler ve barıklar, uygun park alanları ve ulaşım gibi acil sorunlarının çözümü için çağrıda bulunan minimum bir program oluşturur. Bu minimum program kitlelerin en temel ihtiyaçlarını sağlamak, günlük yaşamı çekilebilir kılan temel kaynaklara ulaşmalarını geliştirmek amacındadır. Maksimum program, tersine, insan yaşamının özgürlükçü sosyalizm altında nasıl olabileceğinin, en azından sona ermeyecek gibi görünen endüstriyel devrimlerin etkisiyle sürekli bir şekilde değişen bir dünyada görülebilir bir uzaklıktaki bir toplumun imgesini sunar.

Komünalistler bununla birlikte programlarını ve pratiklerini bir süreç olarak görürler; şüphesiz hareketin minimum ve maksimum programları, her bir yeni talebin daha radikal ve sonuç olarak devrimci taleplere yönelen kışkırtıcı taleplerin sıçrama tahtasını oluşturduğu bir *geçiş* programı altında birleştirilecektir. Bir geçiş talebinin en gözcü örneklerinden biri İkinci Enternasyonal tarafından ondokuzuncu yüzyılın sonlarında yapılan profesyonel ordunun yerine bir halk milisinin geçmesi talebidir. Diğer durumlarda devrimci sosyalistler demiryollarının özel mülkiyet tarafından sahip olunup işletilmesi yerine halkın mülkiyetine geçmesini (veya sendikalistlerin talep etmiş olabileceği gibi, demiryolu işçileri tarafından kontrol edilmesini) talep ettiler. Bu taleplerin hiçbirisi kendiliklerinden devrimci değildi, fakat bunlar mülkiyetin ve işletmenin devrimci biçimleri için, –sonuçta maksimum programın başarılabilmesi için genişletilmesi gereken– politik patikalar açtılar. Birileri bunun gibi adım adım yapılan çalışmalarını “reformist” olarak eleştirebilir, fakat Komünalistler, Komünalist bir toplumun tüzel olarak oluşturulabileceğini iddia etmiyorlar. Bu taleplerin başarmaya çalıştığı şey, kısa dönemde, halk ve sermaye arasında çatışmanın yeni kurallarını oluşturmaktır –“doğrudan eylemin”, takvimi tamamen yönetici sınıflar tarafından saptanan olayların protestosu (elit finansal kurumların toplantıları veya biyoteknoloji konferansları) ile karıştırıldığı bir zamanda çok daha fazla gerekli olan kuralları.

Şu anda en azından bildiğimiz, elimizdeki tüm silahlanma ve ekolojik yıkım araçlarının gelişmesinin ışığında, “son bir çatışma” ihtiyacının sonsuza kadar ertelenemeyeceğidir.

Bir bütün olarak bakıldığında, Komünalizm ya ortadan kalkmakta olan ya da yalnızca taş fırlatmaya ve umutsuz, genellikle anlamsızca polisle girilen çatışmalara indirgenmiş olan eylem ve diyalogun kamusal alanını kurtarmaya çalışmaktadır. Komünalistler adaylarının *belediye* seçimlerine girmesi için ve eğer seçilirlerse güçlerini halk meclisleri oluşturmayı meşru kılmak için kullanmakta tereddüt etmezler. Bu meclisler eninde sonunda etkin kent toplantıları yönetim biçimlerini yaratacak güce sahip olacaklardır. Kentlerin –ve kent meclislerinin– ortaya çıkışının sınıflı toplumun ortaya çıkmasından çok önce gerçekleştiğini düşündüğümüzde, halk meclislerine dayalı kurullar doğaları gereği devletçi organlar değildir ve ciddi bir şekilde belediye seçimlerine katılmak reformist sosyalist girişimlerin belediye gücünün devlet gücüne karşı pratik ve mücadeleci bir seçenek olarak önerilmesi yoluyla devletçi delegelelerin seçilmesi karşısında yer almaktadır. Şüphesiz, parlamenter adaylıkları açık bir şekilde oportünist olarak *suçlayan* Komünalist adaylar özgürlükçü sosyalizmin nasıl başarılabileceği tartışmasını –yıllar geçtikçe güçsüzleşen bir tartışma– canlı tutarlar.

Varolan toplumu nasıl dönüştürecekimize ilişkin seçimlerimiz hâlâ tarih masasının üzerinde durmaktadır. Bugünkü ve gelecek kuşaklar hem göz yaşartıcı gaz ve tazyikli su kullanan polis hem de mide bulandırıcı hesaplamalar üzerine kurulu bir kültür tarafından tam bir boyun eğmeye yenik düşmedikçe, sahip olduğumuz özgürlükler için savaşmaktan ve olanakların ortaya çıktığı her yerde onları özgür bir topluma genişletmeye çalışmaktan vazgeçemeyiz. Şu anda en azından bildiğimiz, elimizdeki tüm silahlanma ve ekolojik yıkım araçlarının gelişmesinin ışığında, “son bir çatışma” ihtiyacının sonsuza kadar ertelenemeyeceğidir. İnsanlar rasyonel bir topluma sahip olacak kadar zekidir; bizim karşımızda duran soru, onların böyle bir toplumu başarmak için yeterince rasyonel olup olmadıklarıdır.

Ağustos 2001

Çev: Sezgin Ata